

Beretningen om forfølgelserne i Lyon i 177

I år 177 blev der i de romerske byer Vienna og Lugdunum (Vienne og Lyon) i det sydøstlige Gallien igangsat en større forfølgelse af kristne. Menighederne i disse to byer forfattede en beretning om forfølgelserne og sendte den til kristne menigheder Anatolien. Denne beretning er overleveret af Eusebius (ca. 260-340), der var forfatter og biskop i Cæsarea. Eusebius forfattede bl.a. et omfattende værk på græsk om kirkens historie (*Historia Ecclesiastica*) fra Jesu tid frem til sin egen samtid (til ca. 324). Eusebius ønskede med sit værk at hædre og bevare mindet om de første kristne apostle, kirkens grundlæggere og martyrerne. Der er således ingen tvivl om Eusebius' sympatier og hans tendens. Dog er Eusebius omhyggelig med at henvise til sine forlæg og kilder. I forlængelse af dette gengiver Eusebius store dele af den tidligere kristne litteratur. Der er således igennem ham, at vi har fået overleveret dele af værker og skrifter, der ellers var gået tabt.

Kristi tjenere, som bor i Vienne og Lyon i Gallien, til de brødre i Asien og Frygien,¹ som har den samme tro og håb om forløsning som vi. Fred og nåde og ære fra Gud Fader og vor Herre Jesus Kristus. [...]

Hvor stor en trængsel, der har været her, og hvor stor vrede hedningerne har næret mod de hellige, og hvad de salige martyrer har lidt, er vi ikke i stand til nøjagtig at fortælle, og det kan heller ikke skrives. Thi med al styrke for modstanderen² ind på os, idet han gav os en forsmag på, hvor frygteligt hans komme skal være.³ Han gik frem på alle måder og øvede sine folk og lod dem træne sig til kamp mod Guds tjenere, så de ikke blot blev holdt borte fra husene og badstuerne og torvet, men han forbød, at nogen af os viste sig for dem nogetsteds. Men Guds nåde tog føringen i krigen,⁴ bevarede de svage og rejste dem som stærke søjler,⁵ der var i stand til ved udholdenhed at tåle alle den ondes angreb imod sig. De mødte ham og udholdt enhver form for skændsel og straf. Idet de regnede meget for lidt, ilede de hen mod Kristus, og de viste virkelig, "at den nærværende tids lidelser ikke er at regne mod den herlighed, som skal åbenbares på os."⁶

Først udholdt de stolt det, der tilføjedes dem af mængden, der var samlet i skarevis: Tilråb og slag, at blive slæbt afsted, plyndringer og stenkast og fængslinger: alt hvad en vild hob ønsker skal komme over dens fjender og modstandere. Dernæst blev de ført til torvet af høvedsmanden og byens øvrighed og forhørt i hele mængdens påhør. Da de bekendte,⁷ blev de sat i fængsel indtil statholderens ankomst. Da de så blev ført for statholderen, og han behandlede os meget råt, optrådte Vettius Epagathus, en af brødrene, der var rig på kærlighed til Gud og næsten, og hvisandel var så velkendt, at han, skønt ung af år, svarede til det vidnesbyrd, som blev givet den gamle Zakarias, thi han vandrede udadledig i alle Herrens bud og forskrifter.⁸ Han var

¹ Den romerske provins Asien bestod af den vestlige del af Anatolien (Lilleasien). Frygien udgjorde den centrale del af Anatolien. Der eksisterede tætte bånd mellem områderne i det sydligøstlige Gallien og Anatolien.

² *Modstanderen*: Djævelen

³ Jf. 2. Thess. 2,7-9

⁴ *Krigen*: i teksten anvendes ofte ordene "krig" og "kamp" om de prøvelser, som de kristne udsættes for under forfølgelserne

⁵ 1. Tim. 3,15

⁶ Rom. 8,18

⁷ *Bekendte*: dvs. bekendte (fasholdt) deres kristne tro

⁸ Om Zakarias (fader til Johannes Døbereren), se Luk. 1,5-80.

ivrig i al tjeneste mod næsten, havde stor nidkærhed for Gud og brændte i ånden.⁹ Da han var et sådant menneske, kunne han ikke finde sig i den dom, der så uretfærdigt overgik os, men han fyldtes med harme og fordrede at blive afhørt til forsvar for brødrene, til bevis på, at der ikke skete noget ugudeligt eller ufromt hos os. De, der stod rundt omkring dommersædet, råbte op imod ham, thi han var velkendt, og statholderen tog ikke hensyn til det rimelige forlangende, som han fremsatte, men spurgte blot om han var kristen. Da han havde bekendt dette med høj røst, blev han taget med i martyrernes tal.¹⁰ Han fik navnet de kristnes talsmand, idet han som talsmand havde Zakarias' ånd i sig. Det lagde han for dagen ved sin rige kærlighed, da han besluttede til forsvar for sine brødre endog at ofre sit eget liv.¹¹ Thi han var og er en sand Kristi discipel, der følger Lammet, hvor det går.¹²

Herefter optrådte de på forskellig måde: åbenbare og villige førstevindere blev de, som åbenlyst aflagde vidnesbyrdets bekendelse, men der var andre, der åbenbarede, at de endnu ikke var villige, men uøvede og endnu svage, så de ikke var i stand til at udholde besværet ved en så stor kamp. Af dem var der omtrent ti i tal, der fødte for tidligt. De voldte os stor bedrøvelse og umådelig sorg, og de tog modet fra dem, der endnu ikke var grebet, men skønt disse døjede frygtelige lidelser, holdt de sig dog til martyrerne og svigtede dem ikke. Men dengang blev vi alle i høj grad forfærdede, fordi vi ikke var sikre på, om de ville bekende. Vi frygtede ikke de straffe, der ville komme over os, men vi så hen til enden og frygtede for, at nogen skulle falde fra. Dag for dag blev de grebet, som var det værd, og de udfyldte deres tal. Således samledes fra de to menigheder alle de nidkære og de, som især betød noget for os. Men også nogle af vore hedenske slaver blev grebet, fordi statholderen offentligt havde befalet, at vi alle skulle opsøges. Men efter Satans anslag kom disse, da de nemlig frygtede de pinsler, som de så de hellige lide, på soldaternes tilskyndelse, med falske beskyldninger mod os for thysteiske måltider og ødipodeisk utugt¹³ og noget, som det ikke er ret for mennesker hverken at sige eller tænke, og som vi ikke engang kan tro nogensinde har fundet sted blandt mennesker. Da Rygtet herom spredtes, blev de alle imod os, som var de vilde dyr, så selv de, der før havde vist mådehold af venskab imod os, nu var rasende og skar tænder imod os. Således opfyldtes det, som er talt af vor Herre, at der skal komme en tid, da "hver den, som slår jer ihjel, skal mene, at han viser Gud en dyrkelse."¹⁴

De hellige martyrer led uudsigelige pinsler, da Satan arbejdede på, at også disse skulle komme med bespottelser. Især rettede skaren, statholderen og soldaterne deres fulde vrede mod Sancedus, diakonen fra Vienne, og mod Maturus, der vel nylig var blevet troende, men som var en ægte stridsmand, og mod Attalus, der var født i Pergamum,¹⁵ og som stadig havde været en søjle og en grundvold¹⁶ for menigheden her. Fremdeles gik det udover Blandina, og ved hende viste Kristus, at det, som synes mennesker ringe, uanseligt, ja foragteligt, kender Gud værdigt til

⁹ Rom. 12,11; ApG 18,25

¹⁰ Dvs. henrettet

¹¹ Johs. 3,16

¹² Johs. Åb. 14,4

¹³ Dvs. beskyldninger for at spise små børn og for blodskam. Ifølge de græske myter spiste Thyestes sine to sønners kød uden at vide det, og Ødipus ægtede uden at vide det sin egen mor.

¹⁴ Johs. 16,2

¹⁵ Pergamum: by i Anatolien

¹⁶ 1. Tim. 3,15

stor ære,¹⁷ når kærligheden til ham viser sig virkekræftig og ikke blot praler med sit ydre. Vi frygtede alle, og hun, som her på jorden var hendes herskerinde, og som selv var en af de stridende martyrer, var urolig for, at hun ikke skulle få frimodighed til bekendelsen, fordi hun var svag af helbred. Men Blandina fyldtes af en sådan styrke, at de, der skiftedes til at pine hende på alle måder fra morgen til aften, blev trætte og sat fra bestillingen. De måtte indrømme, at de var sat ud af spil og ikke i stand til at gøre hende noget yderligere. De var forundrede over, at hun blev i live, skønt hele hendes legeme var sønderbrudt og lagt åbent, og de indrømmede, at én slags tortur skulle være nok til at berøve hende livet — for slet ikke at tale om alt det, som hun havde måttet lide. Men den salige fik som en ægte atlet¹⁸ ny styrke under bekendelsen. Hun fik hjælp, hvile og trøst under sine lidelser ved at sige: ”Jeg er en kristen, og hos os sker der intet ondt.”

Også Sanctus lagde en overmåde stor, ja en overmenneskelig tapperhed og udholdenhed for dagen overfor de lidelser, der tilføjedes ham af mennesker. Mens de lovløse håbede, at de kunne udsætte ham for så langvarige og stærke pinsler, at de fik noget at høre fra ham, som han ikke burde sige, optrådte han overfor dem med en sådan fasthed, så han ikke engang sagde sit navn, hvad landsmand han var, eller fra hvilken by han var, ej heller om han var træl eller fri. Men til alt, hvorom han blev spurgt, svarede han på latin: ”Jeg er en kristen.” Dette bekendte han gang på gang i stedet for navn, by og nationalitet og alt andet, og hedningerne hørte ham ikke sige andet. Derfor fattede statholderen og bødlerne et stort had til ham. Da de ikke længe vidste, hvad de skulle gøre ved ham, udsatte de til sidst de mest ømfindtlige dele af hans legeme for behandling med gloende kobberplader. De brændte også, men han forblev urokkelig og gav ikke efter. Han holdt fast ved sin bekendelse og vederkvægedes og styrkedes fra den himmelske kilde med livets vand, der flyder fra Jesu liv.¹⁹ Hans legeme bar vidnesbyrd om, hvad der var kommet over ham. Det var helt igennem sår og vabler, det var ude af form og havde mistet sit menneskelige udseende. Kristus, der led i ham, fuldbyrdede store og herlige gerninger. Han tilintetgjorde modstanderen og viste til eksempel for de andre, at der hvor Faderens herlighed er, er der intet, der kan true, og hvor Kristi herlighed er, er der intet, der kan pine. De lovløse pinte atter martyren nogle dage efter, og de mente, at når de atter anvendte de samme instrumenter overfor hans krop, der var opsvulmet og betændt, ville de få bugt med ham, da han ikke engang kunne tåle, at de rørte ved ham med hænderne. De regnede i det mindste med, at når han døde under mishandlinger, ville de skræmme de andre. Men ingen af delene skete med ham. Imod al menneskelig beregning rettede hans legeme sig op og holdt sig oprejst under de følgende mishandlinger. Det kom til at se ud som før, og lemmerne blev atter førlige. Således virkede hans tortur anden gang ikke som straf, men som helbredelse ved Kristi nåde.

Djævelen regnede med, at han allerede havde opslugt Biblis, én af dem, der havde fornægtet.²⁰ Nu ville han yderligere lade dommen komme over hende ved at få hende til at bespotte. Derfor bragte han hende ud for at blive pint, for at tvinge hende, der var skrøbelig og fej, til at sige ugudelige ting om os. Men under torturen kom hun igen til kræfter, og hun vågnede så at sige op af en dyp søvn. Under sin timelige straf kom hun til at tænke på den evige pine i Helvede.

¹⁷ Jf. 1. Kor. 1,27-28

¹⁸ *Atlet*: Sprogligt billede – de, der lider eller gør en indsats for den kristne tro sammenlignes til tider med atleter.

¹⁹ Jf. Johs. 7,38

²⁰ *Fornægtet*: dvs. under forhørene fornægtet eller afsvoret sin kristne tro

Hun modsagde tværtimod bespotterne og udtalte: "Hvorledes skulle disse kunne spise børn, de, som ikke engang har lov til at spise blodet af umælende dyr?"²¹ Fra da af bekendte hun, at hun var kristen, og hun fik plads blandt martyrerne.

5 Da nu tyrannens pinsler blev gjort til intet af Kristus ved de saliges udholdenhed, udtænkte Djævelen andre fremgangsmåder. Han lukkede dem inde i det mørkeste og trangeste sted i fængslet, lod deres fødder slutte i blokken²² og spændte dem indtil femte hul og anvendte de øvrige pinsler, som hans tjenere, når de er vrede og fulde af Djævelen, plejer at anvende mod fangerne. De fleste blev kvalt i fængslet: alle de, som Herren ville skulle have en sådan udgang, mens han viste sin herlighed. Nogle var blevet pint så grusomt, at man ikke skulle tro, de kunne 10 leve, selv om de fik al mulig pleje. Dog forblev de i fængslet, uden at noget menneske viste dem omsorg, men de styrkedes af Herren, som gav dem kræfter både til legeme og sjæl, så de opmuntrede og satte mod i de øvrige. De unge derimod, som nylig var blevet pågrebet, og hvis legemer ikke før havde været udsat for tortur, kunne ikke udholde det svære fangenskab, men døde i fængslet.

15 Den salige Pothinus, der havde den betroede tjeneste som biskop i Lyon, var over 90 år gammel og var legemlig meget svækket. Han kunne kun med nød og næppe ånde på grund af sin legemssvaghed, men han blev styrket ved sin ånds iver, thi han nærrede længsel efter martyriet. Han blev slæbt frem for domstolen. Skønt hans legeme var svækket både af alderdom og af sygdom, var hans sjæl dog bevaret, for at Kristus kunne triumfere ved den.²³ Da han blev bragt 20 for domstolen af soldaterne og ledsagedes af byens øvrighed og af hele mængden, som råbte op på enhver måde, som var han Kristus selv, aflagde han det gode vidnesbyrd.²⁴ Da han blev spurgt af statholderen om, hvem de kristnes gud var, svarede han: "Hvis du er værdig dertil, skal du få det at vide." Dernæst blev han uden skånsel slæbt bort og måtte lide al slags overlast. De, der stod nær ved ham, slog løs på ham på alle måder med hænder og fødder og tog ikke 25 engang hensyn til hans alder, og de, der stod langt væk, kastede alle som en det efter ham, som de havde i hænderne. Alle mente de, at de ville begå et misgreb, ja forsynde sig mod guderne, hvis nogen undlod at give sig frie tøjler overfor ham. De mente nemlig, at deres guder ville straffe dem for det. Da der knap nok var liv i ham længere, blev han kastet i fængsel, og han udåndede efter to dages forløb.

30 Da fik man et stort udslag af Guds frelsesplan at se, og Jesu barmhjertighed viste sig i sin umådelige størrelse, som den sjældent var set blandt brødrene, selv om det ikke ligger udover, hvad Kristus formår. Thi de, der havde fornægtet straks de blev grebet, blev sat i fængsel, og også de fik del i de frygtelige pinsler. De fik da ikke engang nytte af deres fornægtelse i denne tidsalder. Mens de, der bekendte, hvad de var, blev fængslet som kristne, idet de ikke blev anklaget for 35 andet, blev disse andre holdt fast, som var de mordere og forbrydere, og de blev straffet dobbelt så hårdt som de andre. Glæden over martyriet og håbet til forjættelserne og kærligheden til Kristus og Faderens ånd gjorde det let for førstnævnte, men de andre blev så stærkt straffede på samvittigheden, så deres udseende, da de blev ført frem, var tydelig kendelig frem for alle de andre. Disse derimod gik glade frem, og deres udseende var præget af herlighed og stor nå-

²¹ Ifølge *Apostlenes Gerninger* fastholdt lederen af den kristne menighed i Jerusalem, Jakob, dele af de jødiske spiseregler, idet han mente, at man ikke burde spise dyreblood (ApG 15,20, jf. 15,29)

²² *Blokken*: et torturinstrument

²³ 2. Kor. 2,14

²⁴ 1. Tim. 6,12

de, så de bar deres lænker som et herligt smykke, som en brud, der er smykket med en guldbroderet klædning.²⁵ De duftede med Kristi vellugt,²⁶ så nogle mente, at de havde salvet sig med en jordisk salve. De andre derimod var nedslåede og nedbøjede og hæslige og fyldt med al skændsel, og de blev endda hånet af hedningerne som æreløse og umandige. De beskyldtes for at være mordere, og de havde mistet det ærefulde, herlige og livgivende navn. Da de øvrige så dette, styrkedes de, og de, der blev grebet, bekendte uden tøven og havde ikke tanke for djævelsk beregning. [...]

5

10

15

20

Derefter fuldbyrdes deres martyrdød på forskellige måder. Af forskellige farver og af alle slags blomster flettede de en krans til Faderen. Disse ægte atleter, der havde udholdt en mangfoldig kamp og sejret vældigt, burde også vinde uforkrænkelighedens store krans. Maturus, Sanctus, Blandina og Attalus førtes for de vilde dyr. De blev udleveret til offentligheden, så de i fællesskab blev et folkeligt skuespil for hedningernes umenneskelighed. Der skulle holdes en dag med dyrekampe for vores skyld. Maturus og Sanctus måtte atter på amfiteatret gennemgå alle pinsler. Som om de overhovedet intet havde gennemgået i forvejen, eller snarere som om de allerede havde besejret modstanderen²⁷ i flere kampe, stred de nu for selve sejrskransen. De måtte igen udholde at løbe spidsrod, som de plejer at bruge det, og at blive revet af de vilde dyr. Alt hvad en rasende pøbel råbte op om og gjorde krav på, og til sidst ildstolen, hvor deres legemer brændtes, så de alle blev udsat for røgen. Selv ikke da hørte de op, men de viste yderligere deres raseri overfor dem, da de ville have bugt med deres udholdenhed. Men alligevel hørte de ikke nogen anden lyd fra Sanctus end den bekendelse, han fra begyndelsen havde plejet at aflægge. Under stor kamp bevarede de længe livet, men til sidst blev de ofrede. De blev den dag et skuespil for verden²⁸ i stedet for en gladiatorokamp med alle dens forskellige faser.

25

30

Blandina blev hængt på en pæl og udstillet som føde for de vilde dyr, der var sluppet ind. Hun satte ved sin vedholdende bøn mod i de kæmpende, da de så hende hænge på et kors. Under kampen så de da endogså med deres udvortes øje gennem deres søster ham, som var korsfæstet for dem, så at hun overbeviste dem, der tror på ham, om, at hver den, som lider for Kristi herligheds skyld, stadig har samfund med den levende Gud. Da ingen af de vilde dyr rørte ved hende, blev hun taget ned af pælen og atter bragt til fængslet, for at hun kunne blive i behold til en anden kamp, så hun kunne kæmpe i flere kampe og således gøre den lumske slanges domfældelse uafvendelig og opmuntre brødrene, når hun, der var lille og svag og ringeagtet, iførte sig den store og uovervindelige atlet Kristus²⁹ og i mange omgange fik bugt med modstanderen og ved kampen erhvervede sig uforkrænkelighedens krans.

35

Men folket krævede kraftigt, at Attalus skulle komme (thi han var meget kendt), og han gik ind beredt til kamp, da han havde en god samvittighed. Han havde fået en god forskole hertil i de kristnes række og havde hos os stadig vidnet om sandheden. Han blev nu ført omkring på amfiteatret, og foran ham bar man en tavle, hvorpå der stod skrevet på latin: "Denne er den kristne Attalus," og folket var opfyldt af had imod ham. Men da statholderen fik at vide, at han var romer, gav han befaling til, at han skulle bringes tilbage sammen med de andre fængslede. Om dem havde han skrevet til kejseren, og han ventede nu på dennes kendelse.

²⁵ Sl. 45,14

²⁶ 2. Kor. 2,15

²⁷ Den sejrende i gladiatorkampen måtte til tider kæmpe igen

²⁸ 1. Kor. 4,9

²⁹ Rom. 13,14; Gal. 3,27

Men den mellemliggende tid spildte de ikke. Den blev ikke anvendt til ingen nytte, men ved deres udholdenhed viste Kristi umådelige barmhjertighed sig. Ved disse, der levede, blev de døde gjort levende, og vidnerne viste velvilje overfor dem, der ikke var vidner. Det blev til stor glæde for jomfrumoderen, da hun fik dem levende igen, som hun havde bragt til verden som døde. Thi ved disses indflydelse blev de fleste af dem, der havde fornægtet, igen optaget i moders skød, genfødt og genoplivede, og de lærte at bekende. Levende og styrkede gik de frem for domstolen for igen at blive udspurgt af statholderen, og Gud, der ikke vil synderens død, men viser sin barmhjertighed, for at den må lede til omvendelse, viste sin mildhed imod dem. Thi kejseren bød, at de skulle pines til døde, men hvis nogle fornægtede, skulle de sættes på fri fod. Da folkefesten her begyndte, og mange mennesker af alle folkeslag var kommet sammen til den, førte statholderen de salige frem for domstolen som et skuespil og et optog for skarerne. Så forhørte han dem igen, og de, som syntes at have romersk borgerret, lod han halshugge. De øvrige lod han kaste for de vilde dyr. Kristus herliggjordes vældigt ved dem, der før havde fornægtet, men som nu imod hedningernes forventning bekendte. De blev hver for sig forhørt med henblik på løsladelse. Men de bekendte og blev optaget i martyrernes skare. Udenfor blev de, som hverken nogensinde havde haft antydning af tro eller sans for at opnå bryllupsklædningen³⁰ eller forståelse for gudsfrygt, men som ved deres blotte vandel spottede vejen, det er fordærvsens sønner,³¹ men de øvrige sluttede sig alle til kirken.

Mens disse således forhørtes, var der en, der hed Alexander, som stammede fra Frygien, og som var læge af stilling. Han havde opholdt sig mange år i Gallien og var kendt af næsten alle på grund af sin kærlighed til Gud og sin frimodighed i ord³² (thi han var ikke uden del i den apostolske nådegave). Han stod ved dommersædet og tilskyndede dem ved tegn til at bekende. For dem, der stod rundt om dommersædet, syntes han ligesom at have fødselsveer. Men skarerne vrededes over, at de, der tidligere havde fornægtet, nu bekendte og råbte op mod Alexander, fordi de mente, at det var ham, der var skyld i det. Da lod statholderen ham anholde og forhørte ham om, hvem han var. Da han svarede: "Jeg er kristen," blev statholderen vred og dømte ham til at blive kastet for de vilde dyr.

Den næste dag gik han ind sammen med Attalus. Thi for at gøre folket til behag, havde statholderen atter givet Attalus til pris for de vilde dyr. Da de nu havde prøvet alle de opfindelser blandt torturinstrumenter, der var på amfiteatret, og de havde udkæmpet en meget stor kamp, blev til sidst også disse ofrede. Alexander hverken sukkede eller stønnede, men bad i sit hjerte til Gud. Men da Attalus blev sat på jernstolen og blev brændt fra alle sider, og da røgen steg op fra hans legeme, sagde han på latin til mængden: "Se det, som I gør, er at spise mennesker, men vi hverken spiser mennesker eller gør noget andet ondt." Da han var blevet spurgt om, hvilket navn Gud havde, svarede han: "Gud har ikke navn som et menneske."³³

Efter dette blev Blandina på gladiatorkampens sidste dag igen bragt ind sammen med en fra Pontus,³⁴ en dreng på omtrent 15 år. De var i øvrigt bragt ind hver dag for at se de andres pine, og man søgte at tvinge dem til at sværge ved afguderne. Men fordi de forblev urokkede og viste dem ringeagt, ophidsedes mængden imod dem, så de hverken fattede medlidenhed med dren-

³⁰ *Bryllupsklædningen*: Bryllup anvendes til tider som symbol på foreningen med Kristus, jf. Mt. 22,1-14

³¹ Johs. 17,12

³² ApG 4,29-31

³³ Underforstået – sådan som de hedenske guder har navn.

³⁴ *Pontus*: område i det nordlige Anatolien ved Sortehavet

gen på grund af hans ungdom eller lod sig holde tilbage af hensyn til kvinden. De udsatte dem for alle de frygtelige lidelser og lod dem gå alle pinslerne igennem og prøvede stadig på at tvinge dem til at sværge, men de kunne ikke gennemføre det. Thi pontieren blev opmuntret af søsteren, så at endogså hedningerne så, at hun bragte mod i ham og styrkede ham. Da han tappert
5 havde udholdt alle pinsler, opgav han ånden. Den salige Blandina var den sidste af alle. Da hun som en ædel mor havde opmuntret sine børn og sendt dem foran sig som sejrherre til kongen, gennemgik også hun alle børnenes kampe og ilede til dem, idet hun jublede og glædede sig over sin udgang, som om hun var indbudt til et bryllupsgilde og ikke kastet for de vilde dyr. Efter piskeslagene, efter de vilde dyr, efter ildstolen blev hun til sidst lagt i en kurv og kastet for tyren.
10 Da hun længe var blevet kastet omkring med af dyret og ikke længere følte noget af det, som hun led, på grund af sit håb og sin faste tillid til det, der var betroet hende, og sit forhold til Kristus, blev også hun ofret, og alle hedningerne bekendte, at aldrig havde hos dem nogen kvinde udholdt så mange og så frygtelige ting.

Men ikke engang således mættedes deres galskab og deres grusomhed mod de hellige. Vilde
15 og barbariske stammer, der er bragt ud af sig selv af et vildt dyr, har svært ved at falde til ro igen. Deres voldsomhed tog en anden retning og vendte sig mod de døde kroppe. De manglede sund menneskeforstand, og derfor skammede de sig ikke, fordi de var blevet besejret, men tværtimod blev de yderligere ophidsede, ligesom det går et vildt dyr. Statholderen og folket viste os det samme uretfærdige had, for at skriften skulle opfyldes: Lad den lovløse fremdeles
20 øve lovløshed og den retfærdige fremdeles vise sig som retfærdig.³⁵ De, der var blevet kvalt i fængslet, kastede de nemlig for hunde, og de passede omhyggeligt på nat og dag, at ikke nogen af dem skulle blive begravet af os. Dernæst udstillede de det, som de vilde dyr og ilden havde levnet, sønderrevet eller forbrændt. Hovederne af de andre og de afhuggede stykker af dem lod de ligeledes i mange dage bevogte af en afdeling soldater, uden at de lod dem begrave. Nogle
25 vrededes og skar tænder imod dem³⁶ og søgte at få yderligere hævn over dem, men andre lo og hånede dem, priste deres afguder og gav dem æren for, at de kristne var blevet straffet. Selv de mere mådeholdne og de, der syntes til en vis grad at have haft medfølelse med dem, spottede dem meget og sagde: "Hvor er deres gud, og hvad gavn har de haft af den religion, som de har sat højere end deres eget liv?" Sådan forholdt de sig forskelligt, men vi var meget bedrøvede
30 over, at vi ikke kunne begrave deres legemer. Thi natten hjalp os ikke dertil, penge kunne ikke bringe dem på andre tanker, og bønner fik dem ikke til at gå i sig selv. På enhver måde passede de på — som om det kunne være til stor gavn for dem, at de ikke blev begravet. [...]

Martyrernes legemer blev således på alle måder stillet til skue under åben himmel i seks dage. Derefter blev de brændt til aske af de uretfærdige og kastet i Rhône-floden, der løber i nærheden,
35 for at der ikke engang skulle være en rest tilbage af dem på jorden. Dette gjorde de i den tro, at de kunne besejre Gud og berøve dem genfødselen, "for at de" — som de sagde — "ikke skulle have håb om opstandelse, i tillid til hvilken de indførte en fremmed og ny gudsyndelse hos os og ringeagtede de ting, som man bør frygte for, mens de var rede til med glæde at gå i døden. Lad os nu se, om de vil opstå, og om deres Gud vil hjælpe dem og udfri dem af vore
40 hænder". [...]

³⁵ Johs. Åb. 22,11

³⁶ ApG 7,54

De [martyrene] var i høj grad ivrige efter at efterligne Kristus, ”som da han var i Guds skikkelse ikke holdt det for et rov at være Gud lig.”³⁷ Ja, skønt de opnåede så megen ære og vidnede ikke én eller to gange, men ofte, og skønt de blev bragt tilbage til fængslet fra de vilde dyr med brandsår og strimer af blod og sår overalt talte de ikke om sig selv som martyrer, og de tillod heller ikke os at tiltale dem med dette navn, men hvis nogen af os skriftlig eller mundtlig kaldte dem martyrer, tilbageviste de os skarpt. De overlod gerne martyrnævnet til Kristus, den trofaste og sande martyr, den førstefødte af de døde, Guds livets fyrste.³⁸ De erindrede om de martyrer, som allerede var gået ud af livet og sagde: ”Disse, som Kristus ved deres bekendelse har agtet værdige til at optages, er allerede martyrer, deres vidnesbyrd har han jo beseglet ved deres død, men vi er stiltfærdige og ydmyge bekendere.”³⁹ De trængte ind på brødrene og bad dem med tårer, om de ville opsende inderlige bønner om, at de måtte blive gjort fuldkomne.⁴⁰ I gerning lagde de kraften af deres martyrium for dagen og viste stor frimodighed overfor hedningerne, og ægtheden af deres udholdenhed og frygtløshed og uforfærdethed blev åbenbar, men de bad brødrene, om at de måtte blive fri for at kaldes med martyrnævnet, da de var fulde af frygt for Gud. [...]

De ydmygede sig under hans vældige hånd, og af den er de nu blevet ophøjede.⁴¹ De forsvarede alle, men anklagede ingen. De løste alle, men bandt ingen.⁴² For dem, der behandlede dem grusomt, bad de ligesom Stefanus, den fuldkomne martyr: ”Herre, tilregn dem ikke denne synd.”⁴³ Når han således bad for dem, der stenede ham, hvor meget mere da for brødrene? [...]

De førte i deres ægte kærlighed en stor kamp mod vilddyret for at kvæle det og få det til at udspy dem levende, som den før troede, den havde slugt. De roste sig ikke overfor dem, der var faldet, men med en moders kærlighed hjalp de dem, der trængte dertil, med de ting, hvorpå de selv havde overflod, og for deres skyld udgød de mange tårer overfor Faderen. De bad om liv, og han gav dem det, og de gav deres næste del deri, og som sejrherre i alle ting gik de til Gud. De havde altid elsket fred, de havde anbefalet os fred, og med fred gik de til Gud. De efterlod ingen sorg til deres mor⁴⁴ og ikke oprør eller krig til deres brødre, men glæde og fred og enighed og kærlighed.

30 Overs. K. Bang: *Eusebs kirkehistorie* (bind 2), Kbh. (1945), s. 214-229

³⁷ Fil. 2,6

³⁸ Jf. Johs. Åb. 1,5; 3,14; ApG 3,15

³⁹ *Bekender (confessor)*: blev senere det almindelige udtryk for dem, der har lidt for deres kristendom, men bevaret livet.

⁴⁰ Dvs. ved martyrdøden

⁴¹ 1. Pet. 5,6

⁴² Jf. Matt. 16,19

⁴³ Stefanus var ifølge den kristne tradition blevet stenet i Jerusalem omkring år 34-35 (ApG 7,60).

⁴⁴ Dvs. kirken